

Munhälsa, allmänhälsa och ROAG

Fredric Thyberg
Övertandläkare
fredric.thyberg@regionvarmland.se

Folktandvården
Värmland

Karies

- Världens vanligaste icke smittsamma sjukdom
 - 2,3 miljarder vuxna och 0,6 miljarder barn har **obehandlad** karies
- Nära 100 % av världens vuxna befolkning har karieserfarenhet

ORSAK

- Bakterier bryter ner socker och svaga syror bildas som restprodukt (ex. mjölksyra)
- Syran löser ut mineral ur tanden vilket om det fortgår över tid leder till förlust av tandsubstans (hål)
- Behandlingen av karies är beteendeförändring då kosten är den huvudsakliga orsaken till karies
- Tandfyllningar är endast symtombehandling
- Karies är **ingen** fluoridbristsjukdom, men fluorid kan användas för att läka ut uppkomna skador

Parodontit

- Världens sjätte vanligaste icke smittsamma sjukdom
- 10 % av världens befolkning har kronisk parodontit

ORSAK

- Kroppens svar på bakterierna leder till inflammation i tandens stödjevävnad (parodontium)
- Benet bryts ned och tandens benstöd minskar
- Leder obehandlat till att tanden lossnar

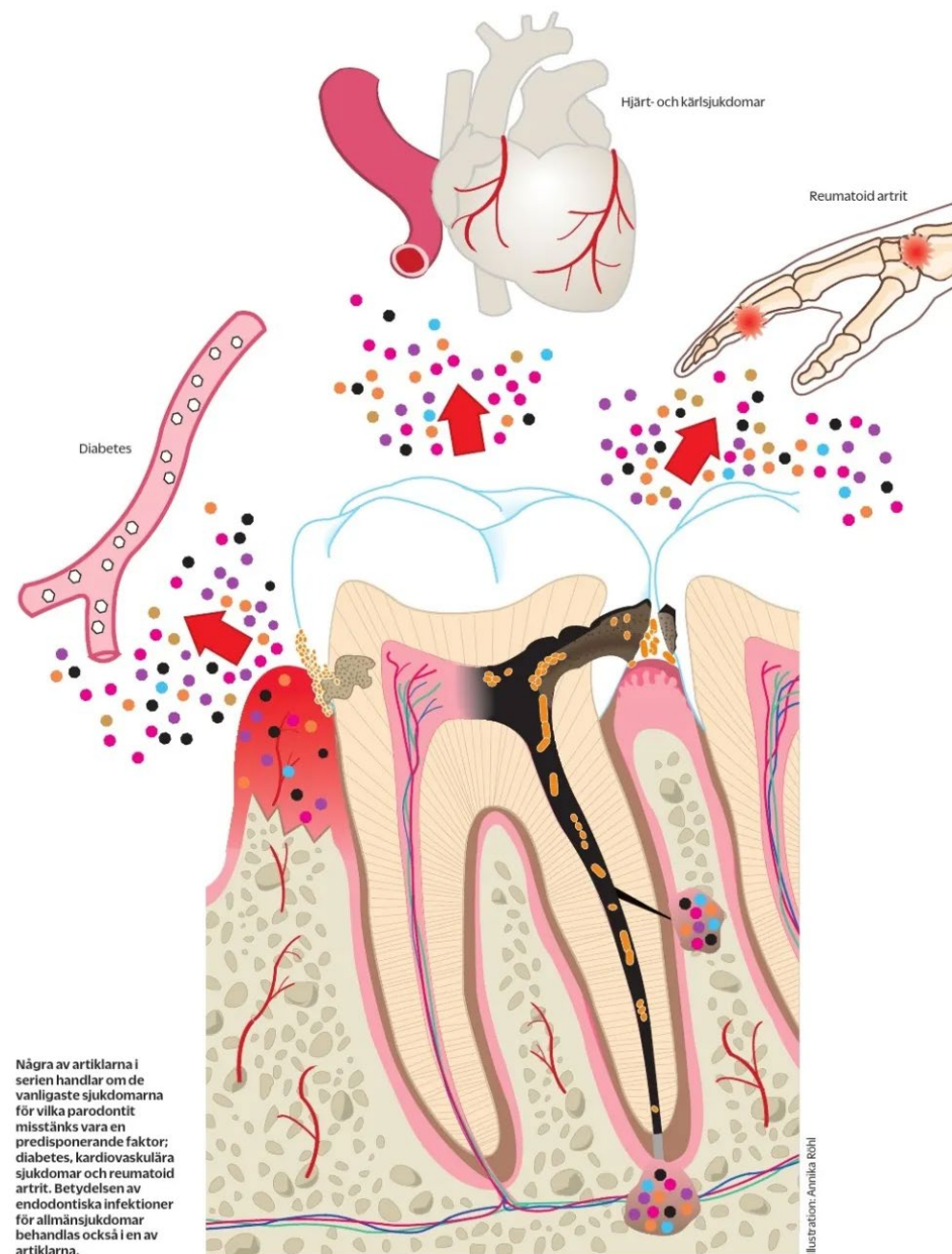

Munhälsans påverkan på allmänhälsan

- Diabetes
- Hjärtkärlsjukdom
- Stroke
- Förtidigfödelse
- Låg födelsevikt
- Reumatisk artrit
- Cancer
- Tarmsjukdom
- Aspirations pneumoni
- Sepsis

Fram för allt Parodontit

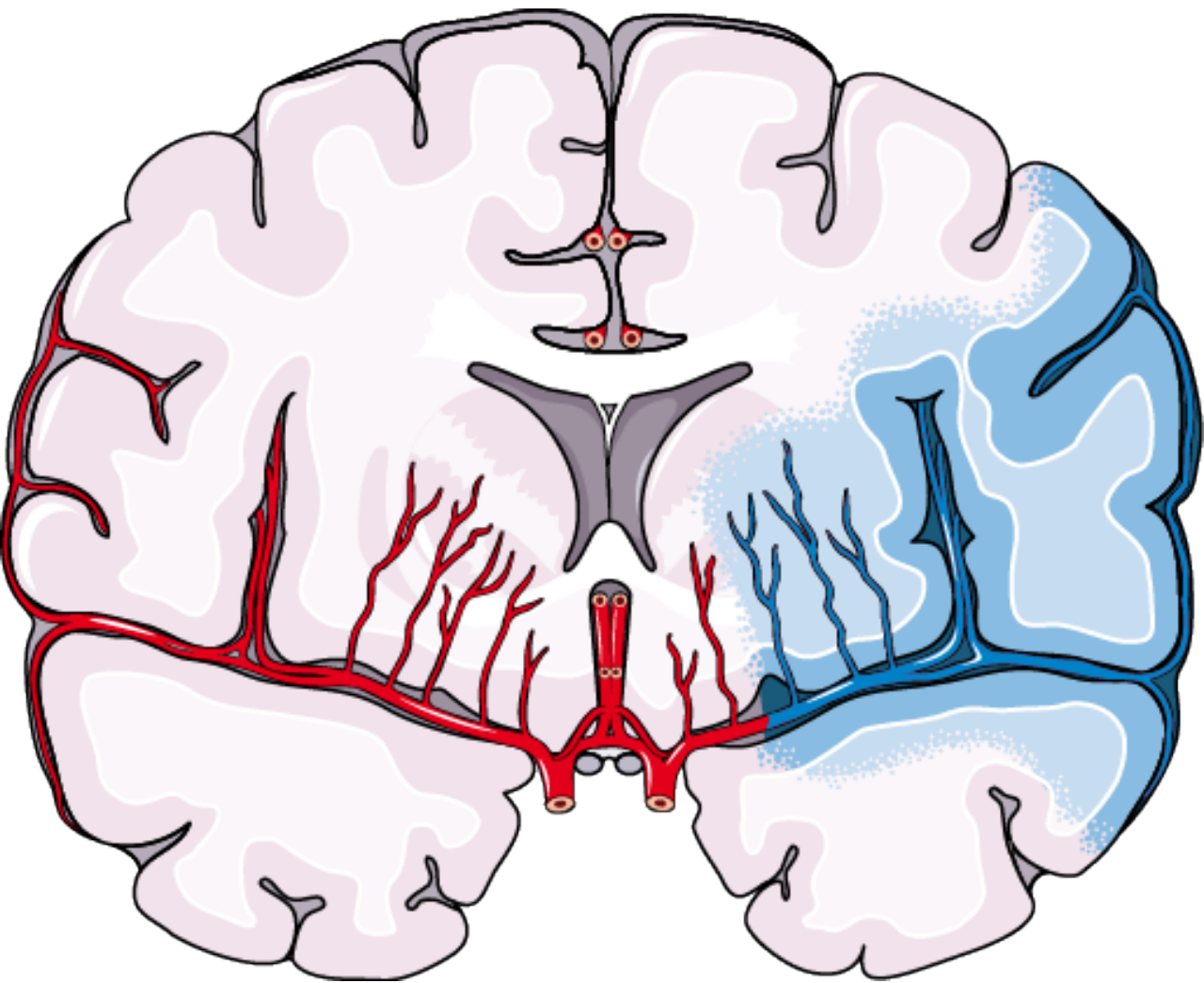

Några av artiklarna i serien handlar om de vanligaste sjukdomarna för vilka parodontit misstänks vara en predisponerande faktor: diabetes, kardiovaskulära sjukdomar och reumatoid artrit. Betydelsen av endodontiska infektioner för allmännsjukdomar behandlas också i en av artiklarna.

Diabetes – parodontit

- Inflammatoriska sjukdomar
- Tvåvägssamband
 - Parodontit ökar risken för diabetes
 - Diabetes ökar risken för parodontit
- Parodontit – den sjätte diabetekomplikationen
- Risken för parodontit är 3 gånger större hos diabetiker
- Parodontit en oberoende prediktor för insjuknande i diabetes

Stroke

- Sämre tandsstatus
- Funktionsnedsättningar försämrar möjligheten till egenvård
- Dysfagi ökar risk för pneumoni
- Assisterad munvård minskar risken för pneumoni
- Löper högre risk för oral ohälsa efter stroke

Folktandvården
Värmland

Pneumoni

Luftvägarna

- Övre luftvägarna
 - Mun- och näshåla
 - Svalg
 - Struphuvud
- Nedre luftvägar
 - Luftstrupe
 - Luftrör
 - Lunga

Pneumoni

- Aspiration av bakterier som koloniserat övre luftvägarna
- Samtidig nedsatt försvar
 - Virusinfektion
 - Dysfagi
 - Immunsuppression
- Respiratorvård
- Stroke

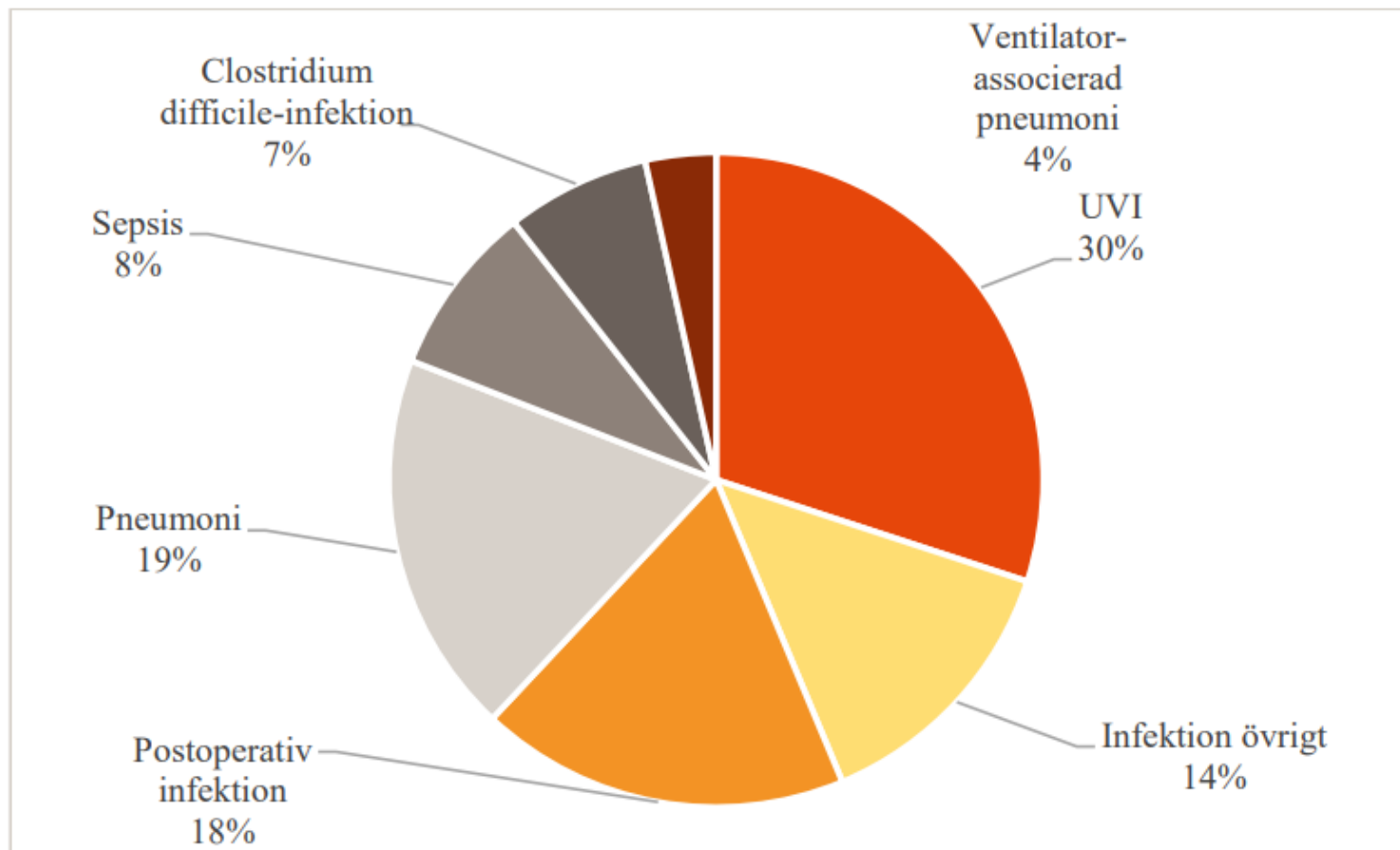
Folk tandvården
Värmland

Vårdrelaterad pneumoni

- Med eller utan assisterad andning
- Även patienter på SÄBO eller i hemsjukvård
- På sjukhus vanligen kolonisation av bakterier i de över luftvägarna som sedan aspireras
 - Staphylococcus aureus
 - Gramnegativa bakterier

Figur 19. VRI-skadornas fördelning i olika skadetyper (PPM 2008-2019).

Folktandvården
Värmland

Sväljsvårigheter

- Svårt att tugga och svälja
- Sjukdomar
 - Stroke
 - Neurologiska sjukdomar
 - Gastroesofageal reflux
 - Muntorrhet
- Dåligt tandstatus

- 6 % av den vuxna befolkningen

Folk tandvården
Värmland

Prevalens dysfagi äldre

- Eget boende 30,52 %
- Särskilt boende 58,69 %
- Äldre sjukhuspatienter 47,18 %

(Doan, Ho et al. 2022)

Folktandvården
Värmland

Aspirations- pneumoni

Lunginflammation med relation till aspiration eller dysfagi.

- Kan vara så många som 90 % av alla samhällsförvärvade lunginflammationer bland äldre

Dentalt plack

- 100 000 000 bakterier per milliliter saliv
- Placket mognar över tid
- Anaeroba bakterier kan endast kolonisera ett moget plack
- En miljö som möjliggör anaerob kolonisation finns efter 3-4 dagar i ett ostört dentalt plack
- Vid odling ofta samma svar från dentalt plack/tunga som sputumprov

Munvård som förebyggande åtgärd

En dålig munhygien på grund av ej utförd munvård ökar kolonisationen av potentiellt patogena mikroorganismer i munhålan.

Dessa mikroorganismer är:

- S. aureus
- S. pneumoniae
- Candida
- H. influenzae
- K. pneumoniae
- P. aeruginosa
- E. coli

(Khadka, Khan et al. 2021)

ROAG

Revised Oral Assessment Guide

Revised Oral Assessment Guide – Jönköping (ROAG-J)

Folk tandvården
Värmland

Saknas tänder
är det munslemhinna
där tänderna har suttit

<p>Röst</p> <p>Ej aktuellt att bedöma 0</p> <p>Normal 1</p> <p>Torr, hes, smackande 2</p> <p>Svårt att tala 3</p> <p>Läppar</p> <p>Lena, ljusröda, fuktiga 1</p> <p>Torra, spruckna, sår i mungipoma 2</p> <p>Såriga, blödande 3</p> <p>Munslemhinnor (avlägsna ev. protes)</p> <p>Ljusröda, fuktiga 1</p> <p>Röda, torra eller området med färgförändring, beläggning 2</p> <p>Sår, med eller utan blödning, blåsor 3</p> <p>Tunga</p> <p>Ljusröd, fuktig med papiller 1</p> <p>Inga papiller, röd torr, beläggning 2</p> <p>Sår med eller utan blödning, blåsor 3</p> <p>Tandkött</p> <p>Har inget tandkött, har endast munslemhinna 0</p> <p>Ljusrött och fast 1</p> <p>Svullet, rodnat 2</p> <p>Spontan blödning 3</p>	<p>Tänder</p> <p>Har inga egna tänder 0</p> <p>Rena, ingen synlig beläggning eller matrester 1</p> <p>Beläggning eller matrester lokalt 2</p> <p>Beläggning, matrester generellt eller trasiga tänder 3</p> <p>Protes</p> <p>Har ingen protes 0</p> <p>Ren och fungerar 1</p> <p>Beläggning eller matrester 2</p> <p>Används ej eller dåligt fungerande 3</p> <p>Saliv</p> <p>Glider lätt 1</p> <p>Glider trögt 2</p> <p>Glider inte alls 3</p> <p>Sväljning (relaterat till smärta och muntorrhet)</p> <p>Ej aktuellt att bedöma 0</p> <p>Obehindrad sväljning 1</p> <p>Obetydliga sväljproblem 2</p> <p>Uttalade sväljproblem 3</p> <p>Förklaring</p> <p>1=frisk eller normalt tillstånd</p> <p>2=måttliga förändringar/avvikelser</p> <p>3=svårare förändringar/avvikelser</p>
<p>Summa antal 2:or: _____ (Åtgärdas på enheten)</p> <p>Summa antal 3:or: _____ (Remiss skickas till tandvården)</p>	
<p>Bedömningen gjord av: _____ Datum: _____</p>	
<p>Nästa riskbedömningstillfälle (se datum för övriga riskbedömningar): _____</p>	

Med tillstånd från University of Nebraska Medical Center samt Oncology Nursing forum, översatt och modifierat Pia Andersson Högskolan Kristianstad, 1994, reviderad september 2000. ROAG samt åtgärdsförslag vid symptom grad 2 är kompletterade/modifierade av leg tandläkare Monica Nordling och leg tandhygienist Eva Herremo Folk tandvården, Landstinget i Jönköpings län 2011. Benämns ROAG-J.

Enhet:	Personnummer:	Namn:	Datum när åtgärder planerades:
--------	---------------	-------	--------------------------------

Munhälsa

Om risk finns inom ett område sätts åtgärd in för respektive område.

Grad 2 åtgärdas av personal på enheten.

Grad 3 kräver remiss och åtgärder av tandvården.

<p>Röst</p> <p>☐ Fukta munnen</p> <p>Läppar</p> <p>☐ Smörj läpparna</p> <p>☐ Lokal smärtlindring läppar</p> <p>Munslemhinnor</p> <p>☐ Rengöring och fuktning av munslemhinnor</p> <p>☐ Borttagning av krutor</p> <p>☐ Lokal smärtlindring munslemhinnor</p> <p>Tunga</p> <p>☐ Rengöring av tunga</p> <p>☐ Fukta tungan</p> <p>☐ Lokal smärtlindring tunga</p> <p>Tandkött, Tänder, Implantat</p> <p>☐ Information och/eller träning i munvård för att utföra munvård själv</p> <p>☐ Tandborstning – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Rengöring mellan tänderna – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Tvätta med skumgummitork – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Fluortillförsel utöver fluortandkräm – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Extra munvård vid förstärkt kost – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>Protes</p> <p>☐ Information och/eller träning i munvård för att utföra munvård/protesrengöring själv</p> <p>☐ Protesrengöring – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Rengöring av kvarvarande tänder och munslemhinnor - assistans eller fullständig hjälp</p>	<p>Saliv</p> <p>☐ Fukta munslemhinnorna</p> <p>Sväljning (relaterat till smärta och muntorrhet)</p> <p>☐ Underlätta sväljning genom fuktning av munnen</p> <p>Läkemedelsgenomgång</p> <p>☐ Läkemedelsgenomgång</p> <p>Rådgivning och information om munhälsa</p> <p>☐ Rådgivning och information om munhälsa</p> <p>Kontakt/remiss till tandvård</p> <p>☐ Kontakt/remiss till tandvård vid minst en grad 3.</p> <p>Vård i livets slutskede – Munhälsa</p> <p>☐ Vård i livets slutskede - Munhälsa</p>	
Planerad uppföljning	Genomförd	Signatur
Datum:	Datum:	

- Vid 2:or åtgärda och följ upp
- Notera planerad uppföljning
- Notera genomförd uppföljning

Folk tandvården
Värmland

Hjälpmedel vid bedömningen

- Ficklampa
- Munspegel eller tesked.

Folk tandvården
Värmland

ROAG

- Bedömningsverktyg för oral hälsa
- Hög sensitivitet och specificitet för
 - Röst
 - Sväljning
 - Tunga
 - Tänder/protes
- Hög specificitet för
 - Läpp
 - Saliv
 - Slemhinnor
 - Tandkött

Folk tandvården
Värmland

Syfte

- Identifiera problem i munnen
- Tydliggöra individuellt behov av munvårdsåtgärder
- Hjälp med dokumentation gällande munhälsa och åtgärder
- Hjälp med beslut om kontakt med tandvård
- Utvärdera insatta åtgärder

Folktandvården
Värmland

När ska bedömning göras?

- Patienter som vårdas för stroke
- Patienter som har palliativ vård
- Patienter med risk för undernäring enligt MNA
- Patienter med kognitiv svikt
- Patienter som behöver hjälp med munvård
- Patienter som har svårt att äta
- Patienter som har ont i munnen

Folktandvården
Värmland

Gradering

- Grad 0 – ej aktuellt att bedöma
 - Grad 1 – Friskt eller normalt
 - Grad 2 – Måttliga förändringar/avvikelser
 - Grad 3 – Svåra förändringar/avvikelser
-
- Grad 2 – kan åtgärdas av vårdpersonal
 - Grad 3 – kräver konsultation/remiss tandvården

Enhet:	Personnummer:	Namn:	Datum när åtgärder planerades:
--------	---------------	-------	--------------------------------

Munhälsa

Om risk finns inom ett område sätts åtgärd in för respektive område.

Grad 2 åtgärdas av personal på enheten.

Grad 3 kräver remiss och åtgärder av tandvården.

<p>Röst</p> <p>☐ Fukta munnen</p> <p>Läppar</p> <p>☐ Smörj läpparna</p> <p>☐ Lokal smärtlindring läppar</p> <p>Munslemhinnor</p> <p>☐ Rengöring och fuktning av munslemhinnor</p> <p>☐ Borttagning av krustor</p> <p>☐ Lokal smärtlindring munslemhinnor</p> <p>Tunga</p> <p>☐ Rengöring av tunga</p> <p>☐ Fukta tungan</p> <p>☐ Lokal smärtlindring tunga</p> <p>Tandkött, Tänder, Implantat</p> <p>☐ Information och/eller träning i munvård för att utföra munvård själv</p> <p>☐ Tandborstning – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Rengöring mellan tänderna – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Tvätta med skumgummitork – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Fluortillförsel utöver fluortandkräm – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Extra munvård vid förstärkt kost – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>Protes</p> <p>☐ Information och/eller träning i munvård för att utföra munvård/protesrengöring själv</p> <p>☐ Protesrengöring – assistans eller fullständig hjälp</p> <p>☐ Rengöring av kvarvarande tänder och munslemhinnor - assistans eller fullständig hjälp</p>	<p>Saliv</p> <p>☐ Fukta munslemhinnorna</p> <p>Sväljning (relaterat till smärta och muntorrhet)</p> <p>☐ Underlätta sväljning genom fuktning av munnen</p> <p>Läkemedelsgenomgång</p> <p>☐ Läkemedelsgenomgång</p> <p>Rådgivning och information om munhälsa</p> <p>☐ Rådgivning och information om munhälsa</p> <p>Kontakt/remiss till tandvård</p> <p>☐ Kontakt/remiss till tandvård vid minst en grad 3.</p> <p>Vård i livets slutskede – Munhälsa</p> <p>☐ Vård i livets slutskede - Munhälsa</p>	
Planerad uppföljning	Genomförd	Signatur
Datum:	Datum:	

- Vid 2:or åtgärda och följ upp
- Notera planerad uppföljning
- Notera genomförd uppföljning

**Folktandvården
Värmland**